

Lyhennetty ja editoitu versio kirjoituksesta julkaistiin Helsingin Sanomien Mielipide-osastossa 27.4.2008.

Valtionyhtiöihin ei pidä suhtautua yksioikoisesti

Kun hötkyllään valtion roolista yritysten omistajana, tulisi nähdä asian kaksi puolta.

Yhtäältä olen samaa mieltä monien kanssa siitä, että valtion kannattanee luopua vähemmistöomistuksistaan pörssiyrityksissä. Toisaalta kehottaisin talouselämän päätöksentekijöitä tarkistamaan yksioikoista ajatteluaan koskien valtio-omistuksia, erityisesti mitä tulee valtioonemmistöomisteisiin yrityksiin (pörssin ulkopuolella).

Ensinnä, kuten on yritetty selittää, hallituksen ei todellakaan kannata puuttua vähemmistöomisteisten pörssiyrityksiensä strategioihin tai johtamiseen. Nimittäin hallituksen pienikin sekaantuminen edes yhden yrityksen kohdalla riittää mainiosti signaaliksi kansainväliselle talouselämälle siitä, että mihinkään Suomen valtion osaomistamaan pörssiyritykseen ei voi oikeastaan enää ikinä luottaa sijoituskohteena.

Tämä on fakta, niin valitettavalta ylireagoinnilta kuin se voi tuntuakin, sillä vallitsevalle anglohenkiselle maailman talouselämälle jo pelkkä ajatus valtio-osaomistuksesta pörssiyrityksessä on vaikea hyväksyä. Se kirvoittaa väkisin mieleen kommunismitahtoa. Hallituksen sekaantuminen yhtiöiden johtamiseen nähtäisiin jo silkkana neuvostomeininkinä Suomi-omistajan taholta.

Tässä mielessä se, että hallitus on ollut sekaantumatta kyseisten yhtiöiden asioihin, on ollut oikeaa, nykytalousmaailman realiteetit huomioon ottavaa omistajapolitiikkaa.

Mutta: reaali-politiikkaa lienee myös tajuta, että on utopistista odottaa – ja kohtuutonta vaatia – kansan enemmistön sisäistävän sitä, mikä on järkevää talousviisaiden kannalta. Siksi hallituksen kannattaisikin päästää itsensä ja tulevat hallitukset jatkuvan selittelytarpeen toivottomasta palkkahästä luopumalla vähemmistöomistuksista.

Toinen, vähemmistöomisteisten pörssiyritysten kysymyksestä jokseenkin erillinen kysymys on, tulisiko täysin valtio-omisteisia tai valtioonemmistöomisteisiä yrityksiä itse asiassa luoda lisää.

Viime vuosina on pyritty pääsemään valtionyhtiöistä kategorisesti eroon. Eroonpääsyvimma on kuitenkin osin johtunut talouspäättäjiä vaivanneesta virheellisestä oletuksesta, että valtio-omisteisuus olisi aina turmiollista markkinatavallisuudelle ja tuottavuudelle.

Oletus on vääristynyt sikäli, että laadukkaiden tuotteiden ja palveluiden tehokasta tuotantoa markkinataloudessa ajaa ennen kaikkea eri yritysten keskenään käymä kilpailu samoilla markkinoilla. Sitä vastoin mikään ei puhu sen puolesta, että kaikkien kilpailevien yritysten pitäisi edustaa yhtä ja samaa yritystai omistusmuotoa – kuten olla suuria ja laajaomisteisia pörssiyrityksiä, jota yritysmuotoa monet tuntuvat sokeasti ihannoivan.

Tosiasiaa näyttää siltä, että kilpailu markkinoilla vain piristyy, kun kilpailevien yritysten joukossa on yritys- ja omistusmuodoltaan erilaisia yrityksiä. Erilaiset omistus- ja resurssipohjat pakottavat yritykset etsimään tuotantotehoa erilaisin painotuksin, mikä johtaa myös monipuolisempaan innovointiin tuotteiden ja palveluiden laadussa.

Esimerkiksi reittilentotoimialalla yhtäältä monet pienehköt, yksityisesti omistetut (halpalento)yritykset ja toisaalta valtio-omisteiset yhtiöt, kuten Finnair ja Arabiemiraattien liiton (UAE) Emirates, ovat panneet perinteisiä suuria (amerikkalaisia ym.) pörssiyrityksiä yhä ahtaammalle tehokkuuden ja laadun kehittämisessä.

Taloutemme siis hyötyy kokonaisuutena, kun markkinoilla kilpailee laaja-omisteisten pörssiyritysten rinnalla toisenlaisia yrityksiä, kuten perheomisteisia yrityksiä, yksityisten sijoitusyritysten yrityksiä ja vaihtoehtoisilla markkinapaikoilla listattuja pikkuyrityksiä; keskinäisiä yhtiöitä ja osuuskuntia – sekä myös valtio-omisteisia yhtiöitä.

Erityisesti valtionyhtiöt saattavat olla tarpeen runsaasti pääomia tai pitkäjänteistä kehitystyötä vaativilla aloilla. Muistettakoon esimerkiksi, että Nokian tele-menestystarinan taustalla yksi tärkeä tekijä oli valtio-omisteinen Televa (ent. Valtion sähköpaja), jonka kanssa Nokia muodosti yhteisen kehitysyrityksen 1970-luvulla.

Edelleen hyvä esimerkki on syövä vastaineteknologia, jonka kehittämisessä Helsingin yliopiston (HY) tutkijaryhmä sekä valtion suoraan ja HY:n kautta omistama Licentia ovat tekemässä läpimurtoa (HS 4.3.2008). Tämä on sen luokan innovaatio, jollaiseen sadat yksityisen pääoman suomalaisyritykset ovat bioteknologiariuletissaan tuskin pystyneet.

Lopuksi on varoitettava siitä, että me länsimaissa herkästi tuudittaudumme uskomaan, että viimeiset kymmenisen vuotta nykyisellään toiminut anglo-amerikkalainen rahoitusmarkkinasysteemimme olisi kehityksen huipentuma.

Ja kuitenkin juuri valtiovetoiset toimijat muualta saattavat seuraavien kymmenen vuoden aikana myllertää meidänkin järjestelmämme uusiksi.

Erityistä huomiota tulisi kiinnittää itäisten valtioiden, kuten UAE:n, Singaporen, Kuwaitin, Kiinan ja myös Venäjän valtiollisiin investointirahastoihin. Nämä rahastot hallitsevat jo tällä hetkellä noin kahden biljoonan euron pääomia, määrä, jonka arvioidaan nousevan jopa 15 biljoonaan kymmenessä vuodessa.

Yksinään Abu Dhabin (UAE) valtiollinen rahasto hallitsee noin 500 miljardin euron pääomia. Vertailun vuoksi kaikkien Helsingin pörssilistan yhtiöiden yhteenlaskettu markkina-arvo on noin 320 miljardia.

Tällaiset rahastot voivat rahoittaa omien maidensa yritysten pitkäjänteisiä, suuria kehitysprojekteja; vaikkapa omistamalla yliopistojen yhteydessä toimivia "venture"-yrityksiä.

Lisäksi itäiset rahastot voivat sormia napsauttamalla ostaa kokonaisia suuryrityksiä lännestä, tai ainakin isoja nurkkia sellaisista. Näin kävi hiljattain USA:n pankkimaailman lippulaivojen Citibankin ja Merrill Lynchin kohdalla. Suomessakin on osoitettu kiinnostusta ainakin Nordeaa kohtaan, kiinalaisten toimesta.

Itäisten rahastojen valtiolliset taustavoimat pelaavat eittämättä kovin erilaisilla pelisäännöillä kuin mihin olemme lännessä tottuneet. Mutta olemme kohtalokkaan ylimielisiä, jos luulemme, että heidän pelisääntönsä valtio-omistusten suhteen ovat automaattisesti väärät tai huonommat kuin nykyiset omamme.

Jaakko Aspara
Professori (ma.)
Helsinki